

Extinderea sistemului ZEP. Implicații la nivel de politici

Concluziile etapei pilot de intervenție în 5 școli din județul Călărași
2010

**Institutul de Științe ale Educației
Reprezentanța UNICEF în România**

Extinderea sistemului ZEP. Implicații la nivel de politici

COORDONATORI:

Cercet. șt. Dr. Mihaela Jigău
Cercet. șt. Dr. Ciprian Fartușnic

AUTORI:

Cercet. șt. Drd. Otilia Apostu
Cercet. șt. Dr. Magda Balica
Cercet. șt. Dr. Ciprian Fartușnic
Cercet. șt. Dr. Mihaela Jigău
Cercet. șt. Dr. Irina Horga
Cercet. șt. Drd. Andreea Scoda
Cercet. șt. Lucian Voinea

**București
2010**

Autorii mulțumesc elevilor, cadrelor didactice, părinților, echipelor manageriale și reprezentanților comunităților locale din municipiul Giurgiu (județul Giurgiu) și din Călărași, Ulmeni, Stancea-Spațov, Modelu și Roseți (județul Călărași) care au participat la activitățile organizate în cadrul proiectelor pilot ZEP în perioada 2003-2009. De asemenea, mulțumim tuturor reprezentanților Inspectoratelor Școlare Județene Giurgiu și Călărași care au sprijinit aceste proiecte.

Editor: Ciprian Fartușnic
Grafică și design: Cornel Olaru

Punctele de vedere exprimate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar pe cele ale Reprezentanței UNICEF în România.

1. De ce este necesară evaluarea rezultatelor proiectelor pilot ZEP?

Experiența implementării unor proiecte pilot specifice intervențiilor Zonelor de Educație Prioritară (ZEP) a oferit șansa echipei de implementare să studieze în profunzime setul de condiții necesare dezvoltării acestui sistem de intervenție. În mod special s-a încercat colectarea de informații și date de cercetare care să permită formularea unor răspunsuri la întrebări precum:

- Cât de mult este influențată intervenția ZEP de condițiile de context? De exemplu, în ce măsură mediul de rezidență influențează dezvoltarea acestui tip de intervenție?
- Care sunt factorii școlari de care depinde în mod direct succesul proiectelor care promovează intervenția ZEP (resurse manageriale, resurse umane, resurse materiale etc.)?
- Care sunt componentele intervenției ZEP cel mai dificil de aplicat / realizat în sistemul românesc de învățământ?
- Care sunt rezultatele pe care beneficiarii proiectelor ZEP le valorizează în cea mai mare măsură? Există rezultate care au un impact mai redus asupra anumitor categorii de populație țintă (de exemplu, copiii în situație de risc)?
- Cât de sustenabilă este intervenția ZEP? De exemplu, în ce măsură unitățile de învățământ și comunitățile locale reușesc să își asume acest proiect de intervenție și să găsească noi resurse pentru continuarea intervențiilor?

Înțelegerea procesului prin care sistemul ZEP ajunge să fie aplicat la nivelul unei unități școlare este deosebit de importantă din perspectiva politicilor. În primul rând, acest exercițiu oferă șansa de a cunoaște **caracteristicile generale ale unui model de intervenție** adaptat condițiilor specifice sistemului de învățământ din România (situația elevilor în situație de risc, nivelul de resurse disponibile etc.). În același timp, cercetarea mecanismelor de implementare și a rezultatelor oferă șansa clarificării **condițiilor de transfer / extindere** a sistemului ZEP în alte școli.

2. Care sunt experiențele relevante pentru analiza intervenției ZEP în România?

Istoricul pilotării/implementării sistemului ZEP în România este relativ recent, în comparație cu dezvoltările din alte sisteme educaționale. Dacă primele intervenții la nivel european din Anglia și din Franța datează din anii '70, la noi această experiență a fost implementată pentru **prima dată în anul 2002**, odată cu inițierea unui proiect pilot de către Institutul de Științe ale Educației, Reprezentanța UNICEF în România și Ministerul Educației și Cercetării.

Primul proiect s-a derulat în Școala cu clasele I-VIII nr. 3 din Giurgiu, o unitate de învățământ situată într-o zonă dezavantajată socio-economic a orașului. Grupul țintă a fost constituit din: populația școlară aflată în risc major de eșec școlar, elevii care au abandonat studiile în ciclul primar sau gimnazial, precum și copiii neșcolarizați din arealul acestei unități de învățământ. Pe întreaga perioadă de desfășurare a proiectului (2003- 2007), activitățile specifice au fost susținute de către importante autorități locale și județene: Primăria Municipiului Giurgiu, Consiliul Județean Giurgiu, Inspectoratul Școlar Județean, Casa Corpului Didactic.

Experiența pilotării sistemului ZEP în România a făcut obiectul unor studii și cercetări academice, dar a avut un impact și în aria politicilor educaționale. Abordarea specifică a sistemului ZEP a fost inclusă în **Pactul Național pentru Educație**, document-cadru pentru politicile educaționale din România, asumat de principalele partide politice, cât și de alte instituții importante ale societății civile:

„Definirea unor arii de educație prioritară, pentru a depăși decalajul care separă în mod dramatic mediul rural de cel urban sau diferite categorii sociale de cetățeni din România. Principiul solidarității impune societății un efort suplimentar acolo unde există diferențieri, discriminări sau decalaje care tind să excludă, să marginalizeze sau să dezavantajeze pe unii dintre semenii noștri. Indiferent de originea etnică, de tipul de dizabilități, de locul în care s-au născut, de resursele de care dispun familiile din care provin, elevii și studenții din România trebuie să beneficieze de aceleași oportunități de învățare.”

Pactul Național pentru Educație (articol 7)

Proiectul a primit **recunoașterea Ministerului Educației și Cercetării**, intervenția pilot ZEP fiind aprobată prin OMEC nr. 4223/2003. De asemenea, programele școlare elaborate în cadrul proiectului pentru grupurile țintă de elevi au fost aprobate prin OMEC nr. 5945/2004. În anul 2006, MEC a aprobat continuarea activităților pilot în Școala nr. 3. Giurgiu prin Adresa nr. 573/2006.

La nivel european, experiența primului proiect pilot ZEP din România a fost analizată în cadrul unui proiect transnațional focalizat pe promovarea unor exemple

de bune practici în domeniul intervențiilor care urmăresc diminuarea abandonului și absenteismului școlar (Proiect pilot Leonardo da Vinci – *YOUNG Integrated action to combat school truancy and child labour*). De asemenea, activitățile de cooperare ale ZEP au fost analizate de un parteneriat format din 8 instituții de educație europene, coordonate de Universitatea din Lisabona (Proiect Comenius – *COMPRACTICE Communities of Practice*).

În primăvara anului 2009 **pilotarea sistemului de intervenție a continuat în 5 unități de învățământ** din județul Călărași:

- Școala cu clasele I-VIII nr. 2 Ulmeni;
- Școala cu clasele I-VIII Stancea-Spanțov;
- Școala cu clasele I-VIII nr. 2 Modelu;
- Școala cu clasele I-VIII nr. 2 Roseți;
- Școala cu clasele I-VIII nr. 7 „Gheorghe Florea” Călărași.

Caracteristicile acestor unități școlare se aseamănă, la nivel general, cu cele specifice școlii din Giurgiu:

- situare în comunități defavorizate socio-economic;
- concentrare mare a populației de etnie roma la nivelul școlilor și al comunităților respective;
- număr relativ ridicat de elevi neșcolarizați, în situație de abandon școlar sau care absentează în mod frecvent etc.

În premieră, noul program a pilotat intervenția ZEP și în unități școlare din mediul rural (4 din cele 5 școli fiind situate în această arie).

3. Care au fost principalele activități derulate în cadrul proiectelor pilot din unitățile școlare din România?

Activitățile desfășurate la nivelul Școlii nr. 3 Giurgiu au presupus o strategie de intervenție complexă, care a urmărit logica intervenției ZEP, centrată pe aspecte

pedagogice (reușită școlară), sociale, de adaptare (dezvoltare personală) și de integrare profesională. Activitățile dezvoltate au vizat **toate intervențiile pe care le presupune sistemul ZEP:**

- dezvoltarea parteneriatelor instituționale ale unității școlare (nivel local/județean);
- selectarea elevilor din grupurile țintă (neșcolarizați / în risc major de eșec);
- stabilirea nevoilor de formare, elaborarea curriculum-ului de formare și a suporturilor de curs pentru cadre didactice, părinți și echipa managerială;
- elaborarea curriculum-ului alternativ și a materialelor suport pentru grupurile țintă de elevi;
- asigurarea condițiilor materiale necesare derulării proiectului (spații, mobilier, echipamente, mijloace didactice etc.);
- organizarea și desfășurarea stagiilor de formare pentru profesori, părinți și reprezentanți ai echipei manageriale;
- înființarea unui centru de resurse și organizarea unor activități specifice care au implicat părinți și reprezentanți ai comunității locale;
- organizarea unor programe de activități extrașcolare (teme relevante pentru aria de intervenție: educație interculturală, respectarea identității culturale, dezvoltarea spiritului civic, educația pentru sănătate);
- evaluarea de parcurs și finală a rezultatelor și impactului activităților proiectului în rândul grupurilor țintă.

Proiectul desfășurat pe parcursul anului 2009 în unitățile pilot din județul Călărași reprezintă **un prim pas de extindere, la nivel de sistem, a cadrului și metodologiei complexe de abordare educativă** a copiilor și tinerilor care provin din medii dezavantajate socio-economic specifice sistemului ZEP. Planul de intervenție a fost focalizat pe o serie de activități din patru arii principale de intervenție:

- formarea cadrelor didactice din cele 5 unități pilot pe teme specifice sistemului ZEP (inclusiv în ceea ce privește identificarea copiilor în risc major de eșec și adaptarea curriculum-ului la nevoile acestora);
- formarea echipei manageriale din cele 5 unități pilot, în arii relevante pentru grupurile țintă;
- dezvoltarea parteneriatului școală-familie și școală-comunitate, prin derularea unor programe de formare și informare pentru părinți și pentru alți reprezentanți ai comunității;
- ameliorarea dotării unităților școlare, în special cu echipamente sau materiale didactice cu impact direct asupra ameliorării condițiilor de învățare.

4. Care au fost principalele activități desfășurate în aria de intervenție curriculum adaptat copiilor în situație de risc?

În cadrul primului proiect pilot au fost elaborate mai multe categorii de documente curriculare (planuri-cadru, programe școlare și materiale pentru elevi) **adaptate fiecărui grup țintă** reprezentat în proiect (din clase ZEP și din clase de recuperare)

Aceste produse au urmărit să construiască **oportunități de învățare cu un puternic caracter de alfabetizare funcțională, respectând, în același timp, principiul egalității șanselor**. Astfel, proiectul pilot a propus un curriculum simplificat, eliberat de unele trăsături academice, orientat spre construirea unor demersuri personalizate de educație și spre valorificarea experiențelor de învățare de dincolo de școală (ca realități de viață și ca nevoi ale pieței muncii), racordat profilului de formare și competențelor-cheie din documentele europene. Atât ca structură, cât și la nivel de conținut, curriculum-ul ZEP valorizează potențialul elevilor care provin din medii defavorizate socio-economic și educațional.

Activitățile de formare proiectate pentru cadrele didactice au urmărit abilitarea acestora cu strategii didactice necesare pentru aplicarea noului curriculum:

- familiarizarea cu un curriculum orientat pragmatic pe achiziții de bază în domeniile de competențe-cheie promovate de UE și transpus în planuri-cadru și programe școlare specifice;
- colaborarea între cadrele didactice în vederea folosirii unor strategii didactice inovative, adaptate contextului școlii și diverselor discipline de studiu, precum și unor abordări curriculare transversale;
- proiectarea demersului didactic în vederea derulării de activități motivante la clasă, care să faciliteze învățarea elevilor; folosirea materialelor auxiliare elaborate în cadrul proiectului și producerea de noi resurse de învățare, adecvate grupurilor țintă.

Proiectul derulat la nivelul anului 2009 nu și-a propus implementarea curriculum-ului ZEP, însă a oferit cadrelor didactice din școlile pilot oportunitatea de a înțelege această abordare curriculară specifică și de a transfera în activitatea proprie unele strategii didactice promovate de acesta.

5. Care au fost principalele activități desfășurate în aria de intervenție formarea actorilor cheie?

În faza de implementare a proiectului la Școala nr. 3 din Giurgiu, **au fost dezvoltate un curriculum de formare și suporturi de curs** pentru profesori, pentru echipa managerială și pentru părinți.

În cadrul proiectului derulat la nivelul anului 2009, după identificarea nevoilor de formare a cadrelor didactice, echipa de proiect și formatorii au inițiat procesul de **revizuire a curriculum-ului de formare și a suporturilor de curs** pentru diferitele grupuri țintă, elaborat anterior în cadrul proiectului pilot desfășurat în județul Giurgiu. Cele 10 modulele de formare revizuite și grupurile țintă cărora le sunt destinate sunt prezentate mai jos:

Titlul modului	Grup țintă
Proiect de dezvoltare instituțională	reprezentanți consiliu administrație cadre didactice
Managementul clasei	cadre didactice
Educație interculturală	cadre didactice
Consiliere și orientare	cadre didactice părinți
Rolul familiei în asigurarea succesului școlar	părinți
Rezolvarea conflictelor I (actorii școlii)	cadre didactice echipa managerială a școlii
Rezolvarea conflictelor II	părinți
Identitatea copiilor	părinți
Drepturile copiilor	părinți cadre didactice
Parteneri educaționali în comunitate	cadre didactice părinți alți reprezentanți ai comunității

De asemenea, echipa de formatori a elaborat o serie de **6 noi module de formare** și suporturi de curs, care să răspundă nevoilor specifice grupurilor de actori cheie pentru derularea intervenției ZEP: cadre didactice, echipa managerială, părinți, alți membri ai comunității locale:

Titlul modului	Grup țintă
Management de proiect	cadre didactice
Dimensiunea de asigurarea calității în intervenția ZEP	cadre didactice

Comunități de practici în ZEP	cadre didactice părinți
Strategii TIC pentru copiii din medii dezavantajate	cadre didactice
Implicarea părinților în proiectele școlii	părinți
Specificul curriculumului ZEP	cadre didactice

În selectarea modulelor de formare care au fost revizuite, precum și în stabilirea tematicii noilor module elaborate au fost luate în considerare preferințele și propunerile cadrelor didactice, rezultate în urma analizei de nevoi, precum și specificul sistemului ZEP.

6. Care au fost principalele activități desfășurate în aria de intervenție sprijin material?

Principalele categorii de dotări realizate în cadrul proiectului ZEP (prin contribuția UNICEF, a autorităților locale sau prin atragerea unor venituri proprii de către școli) se referă la:

- investiții de infrastructură, reparații (acoperiș, săli de clasă, uși, ferestre, parchet, reamenajare băi etc.);
- dotare cu mobilier școlar;
- achiziție de echipamente și materiale didactice;
- dotări laboratoare.

Nivelul acestor dotări materiale a fost în mod sensibil mai ridicat în cazul proiectului desfășurat în județul Giurgiu. Chiar dacă unitățile pilot din județul Călărași au beneficiat de un număr mai redus de echipamente și materiale didactice, aceste investiții au reprezentat un important stimulent pentru actorii de la nivelul școlii, în vederea motivării și dezvoltării interesului pentru participarea la proiectul pilot.

7. Care au fost principalele activități desfășurate în aria dezvoltării parteneriatului?

Toate unitățile școlare participante la proiectul pilot ZEP și-au dezvoltat semnificativ modalitățile și ariile de cooperare cu alți actori. Un rol foarte important l-au jucat activitățile de formare și informare derulate în centrele de resurse, înființate sau dezvoltate prin proiect. În mod deosebit, implicarea unităților școlare în pilotul ZEP a condus la o apropiere a acestora de autoritățile locale.

Un număr semnificativ de părinți a participat la activități de informare și de formare pe teme privind: relația școală-familie și școală-comunitate, rolul familiei în

asigurarea succesului școlar al copilului, comunicarea, rezolvarea conflictelor, identitatea și drepturile copilului etc.

Proiectul ZEP implementat în Școala nr. 3 Giurgiu a reușit, de asemenea, să organizeze cursuri de pre-profesionalizare pentru părinți. Peste 30 dintre aceștia au participat la cursuri de alfabetizare IT și de croitorie organizate la nivelul școlii, cu asistență din partea cadrelor didactice.

8. Care este valoarea adăugată a acestui model de intervenție?

Cele mai **importante realizări** ale primelor două etape de implementare a proiectului pilot (2003-2004 și 2005-2006), în care au avut loc toate intervențiile pe care le presupune sistemul ZEP, se referă la **impactul pozitiv al programului asupra participării, motivației și rezultatelor școlare ale elevilor din grupurile țintă**. Alte realizări semnificative ale proiectului:

- constituirea claselor ZEP și a claselor de recuperare (învățământ primar și gimnazial);
- elaborarea curriculumului corespunzător și recunoașterea acestuia (aprobarea planurilor de învățământ și a programelor școlare prin ordine de ministru);
- formarea cadrelor didactice în vederea aplicării noului curriculum, precum și în alte arii specifice abordării individualizate (metode active, managementul clasei, învățarea prin cooperare etc.);
- inițierea unui program de formare pentru echipa managerială și pentru cadrele didactice, specific „școlii care învață”;
- înființarea unor centre de resurse, facilitarea organizării unor activități extra-curriculare, de formare sau informare pentru diferite categorii de beneficiari;
- dezvoltarea unor servicii de mediere, pentru facilitarea relației școlii cu familiile elevilor;
- apropierea familiilor elevilor de problemele școlii, formarea unui grup de părinți-resursă;
- dezvoltarea parteneriatului școală-comunitate și creșterea gradului de implicare a reprezentanților autorităților locale în rezolvarea problemelor școlii;
- ameliorarea condițiilor materiale ale școlii;
- asigurarea unei mese gratuite pentru toți copiii din școală pe parcursul primului an școlar.

Rezultate pozitive s-au înregistrat și în cazul proiectului de extindere a intervenției în unitățile școlare din județul Călărași, conform raportului de evaluare final: identificarea elevilor în situație majoră de risc și a principalelor categorii de cauze; evaluarea nevoilor de formare a cadrelor didactice, părinților și reprezentanților echipei manageriale și derularea unor sesiuni de formare pentru aceștia; elaborarea unor materiale resursă (curriculum de formare, suporturi de curs etc.); investiții în infrastructura materială a școlilor.

9. Ce presupune dezvoltarea unui proiect ZEP la nivelul unei școli?

Ca model de intervenție, toate dimensiunile sistemului ZEP prezentate în secțiunile anterioare trebuie urmărite. Desigur, acestea pot fi introduse treptat. După cum am văzut, în cazul Școlii nr. 3 Giurgiu planul de activități a presupus un interval de timp de 5 ani. În cazul unităților școlare din județul Călărași, unde proiectul pilot a avut o durată mult mai scurtă, au fost selectate o parte dintre activitățile specifice ZEP care pot constitui fundamentul intervențiilor ulterioare (formarea cadrelor didactice, a echipei manageriale, formarea și informarea părinților, ameliorarea bazei materiale și a condițiilor de învățare).

Experiența unităților școlare implicate în proiectele pilot demonstrează că intervenția ZEP la nivelul unei școli nu este posibilă fără existența **unei echipe manageriale și a unui corp profesoral deschis și dedicat** misiunii de a ameliora situația copiilor aflați în risc de eșec sau a celor care au abandonat deja studiile.

De asemenea, un proiect ZEP presupune o **strategie bine adaptată condițiilor specifice unei unități școlare și ariei în care aceasta funcționează**. Această strategie presupune mai mulți pași, cei mai importanți fiind:

- identificarea elevilor în situație de risc și a categoriilor de risc cu care aceștia se confruntă;
- stabilirea unor strategii de intervenție comune școală-familie (cu obiective specifice măsurabile);
- pregătirea cadrelor didactice pentru adaptarea curriculară și pentru utilizarea metodelor și tipului de abordare pedagogică specific elevilor din grupul țintă;
- atragerea părinților în proiectul de intervenție al școlii, precum și a altor reprezentanți ai comunității; organizare unor activități de formare și informare pentru aceștia;
- organizarea unui centru de resurse pentru activitățile cu părinții și pentru alte inițiative ale unității școlare;
- intervenții de ameliorare a condițiilor de învățare.

Echipele manageriale pot astfel contura un plan de intervenție multi-anual, valorificând experiențele și rezultatele proiectelor ZEP anterioare. În acest demers, experiența pilot indică faptul că:

- Suporturile de formare pentru cadrele didactice **pot să ofere un important sprijin metodic**. O condiție pentru utilizarea eficientă a acestor resurse este reprezentată de experiența de colaborare în rândul corpului profesoral, de sprijinul acordat reciproc și de deschiderea pentru activități de formare în domenii noi, în comparație cu oferta curentă de formare inițială sau continuă.
- Un **nucleu de cadre didactice-resursă** poate utiliza conținuturile de informare și formare dezvoltate în cadrul proiectelor pilot și poate astfel dezvolta componenta de formare a părinților. De asemenea, cadrele didactice pot să utilizeze experiența școlilor pilot în înființarea unor centre de resurse și în derularea unor activități destinate părinților, copiilor și altor reprezentanți ai comunității.
- Pregătirea **echipei manageriale** pentru monitorizarea și corectarea intervenției ZEP la nivelul școlii și comunității poate fi realizată cu ajutorul suporturilor de formare dezvoltate în cadrul proiectului pentru acest grup țintă.
- Dezvoltarea unor strategii de atragere a unor noi resurse poate fi realizată prin **participarea la proiecte naționale și internaționale**. O bună oportunitate în acest sens sunt programele educaționale europene, în special Comenius (www.anpcdefp.ro). Există un număr semnificativ de școli europene interesate în prezent de proiecte de cooperare având ca grup țintă elevii în situație majoră de risc școlar; în acest sens, platforma E-Twinning este un instrument util în acest sens (www.etwinning.ro).

În comparație cu momentul inițial de implementare a sistemului ZEP în România, experiența proiectului pilot în județul Călărași a demonstrat că, în prezent, unitățile școlare au mai multe oportunități de dezvoltare prin participarea la programe naționale relevante (Sistemul Educațional Informatizat SEI, Programul Phare Acces la educație pentru grupurile dezavantajate etc.). În consecință, în inițierea unui proiect ZEP, analiza de nevoi trebuie însoțită și de o atentă evaluare a oportunităților existente la nivelul școlii și al comunității.

10. Cum poate fi replicat acest model de intervenție în alte unități școlare?

Este deosebit de important ca orice decizie privind extinderea programului ZEP să fie însoțită de o **analiză detaliată de tip cost-beneficiu**, care să ia în considerare

atât costurile estimative ale intervenției, cât și impactul așteptat asupra grupurilor-țintă.

Deși este un principiu unanim acceptat faptul că educația reprezintă cea mai importantă investiție, acesta nu înseamnă că un proiect ZEP trebuie realizat *indiferent* de costurile pe care le implică o astfel de intervenție. Evaluarea realizată în Franța, după 20 de ani de implementare la nivel de sistem a modelului ZEP, demonstrează că, fără un **set de ținte concrete fixate la debutul și pe parcursul proiectului** (indicatori specifici, utilizați în mod curent și în România – vezi, de exemplu, *Raportul privind starea învățământului*), riscurile ca această intervenție să fie ineficientă sunt foarte ridicate. Aceeași experiență o demonstrează și aplicarea modelului ZEP în sistemul de educație din Marea Britanie.

De asemenea, experiența pilotării sistemului ZEP în România demonstrează că **nivelul de resurse necesare pentru demararea acestor intervenții poate să varieze foarte mult de la o unitate școlară la alta**, depinzând de condițiile de context (de exemplu, implicarea școlii în alte programe relevante, sprijinul material oferit de primărie sau comunitatea locală, nivelul de pregătire a cadrelor didactice, gradul de implicare al părinților etc.). În consecință, procesul de extindere nu poate utiliza cheltuielile presupuse de intervenții anterioare ca standarde de cost, fiind necesară o analiză detaliată pentru fiecare unitate școlară în parte.

Desigur, o intervenție coerentă la nivel de județ, dar mai ales la nivel național, ar putea să preia o parte dintre aceste costuri și ar diminua eforturile pe care trebuie să le depună o unitate școlară care inițiază un astfel de proiect. Cu toate acestea, este de preferat ca **acest model de schimbare educațională să combine influența centralizată de sus în jos (*top-down*) cu cea descentralizată, de jos în sus (*bottom-up*)** – o tendință observată de analizele OECD (2008) ca fiind adoptată din ce în ce mai multe sisteme de educație.

11. Care sunt principalele instituții care pot sprijini dezvoltarea unui proiect ZEP la nivelul unei unități școlare?

Unitățile școlare care conștientizează dificultățile copiilor aflați în situație de risc și doresc să dezvolte un proiect ZEP pot să încerce să atragă sprijinul unor instituții de la nivel local/județean. Experiența implementării proiectelor pilot indică faptul că, printr-un program specific, aceste instituții pot fi implicate cu succes în activitățile presupuse e o astfel de intervenție. De exemplu, în Școala nr. 3 Giurgiu, primăria a reprezentat un partener-cheie pe tot parcursul programului, un rol important avându-l și alte instituții: Inspectoratul Școlar județean, Casa Corpului Didactic, Consiliul Județean. De asemenea, în județul Călărași proiectul a primit un sprijin deosebit din

partea Inspectoratului Școlar Județean, a Casei Corpului Didactic, precum și a altor instituții de la nivel local.

Experiența pilot a confirmat astfel că:

- **Autorități locale** pot să sprijine procesul de dezvoltare instituțională / parteneriat local, să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de învățare, să ofere recunoaștere și să promoveze activitățile școlilor la nivelul comunității.
- **Inspectoratul Școlar Județean** poate, de asemenea, să ghideze procesul de dezvoltare instituțională, să acorde asistență în domeniul dezvoltării și implementării curriculum-ului specific, cât și să ofere recunoaștere și să promoveze activitățile școlilor la nivelul corpului profesoral.

- **Casa Corpului Didactic** poate să utilizeze conținuturile de formare dezvoltate în cadrul proiectelor pilot pentru dezvoltarea unei oferte de formare care să răspundă nevoilor cadrelor didactice care lucrează cu copii aflați în situație de dezavantaj socio-economic și, în special, cu cei în situație majoră de risc de eșec școlar.
- **Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională** poate să ofere reprezentanților echipelor manageriale și cadrelor didactice asistența necesară derulării unei intervenții de tip ZEP, utilizând resursele de informare și formare elaborate în cadrul proiectelor pilot.

12. Care sunt cele mai importante provocări pentru dezvoltarea intervențiilor de tip ZEP?

Analiza rezultatelor proiectelor pilot indică patru categorii principale de provocări, atât la nivel micro (unități școlare), cât și la nivel macro (autorități județene și naționale de decizie). Aceste provocări se situează în principal la următoarele niveluri:

- **nivel managerial** – Dezvoltarea, monitorizarea și corectarea unui plan de intervenție adecvat și relevant necesită competențe manageriale pe măsură. Absența unei echipe manageriale pregătite în mod adecvat și cu experiență anterioară în derularea de programe educaționale pentru categorii dezavantajate de elevi poate reduce în mod semnificativ succesul unui program care utilizează această abordare.
- **nivel pedagogic** – ZEP este o politică de discriminare pozitivă a unor categorii dezavantajate de elevi, care propune o abordare curriculară nouă și mecanisme specifice de abordare individualizată a acestora. Acest lucru nu este posibil în următoarele situații: dacă profesorii nu conștientizează importanța utilizării unor noi metode de învățare; dacă aceștia sunt puțin motivați să participe la programe de formare profesională continuă; dacă aceștia acceptă parțial faptul că lucrul cu copiii în situație de risc poate oferi satisfacții la fel de mari ca și activitatea cu ceilalți elevi.
- **nivel economic** – Intervenția ZEP presupune alocarea unor resurse suplimentare importante (umane, materiale, financiare). Spre deosebire de alte programe educaționale, intervenția ZEP necesită o investiție semnificativă pentru asigurarea managementului și pentru acoperirea costurilor administrative și de infrastructură (asigurarea logisticii programelor de formare, elaborarea de materiale educaționale pentru actorii școlii, reabilitarea spațiilor de învățare etc.).
- **nivel social și de comunicare** – Filosofia intervenției ZEP presupune un parteneriat activ între instituțiile-cheie de la nivelul unei comunități, într-un model de tip *ecologic*, în care serviciile educaționale sunt coordonate și corelate cu cele din sfera protecției sociale, sanitare, consilierii și orientării etc. În această înțelegere, unitatea școlară nu este doar beneficiara intervențiilor, ci și o interfață și un factor de coeziune între actorii de la nivelul comunității. În consecință, școlile trebuie să fie conștiente și să-și asume acest rol, alături de părinți, de autorități locale și de alți membri ai comunității. Lipsa dialogului și a unei culturi parteneriale între actorii cu

atribuții și responsabilități în plan educațional devine, din această perspectivă, o importantă barieră în derularea unui proiect de acest tip.

Toate aceste provocări ajung să se multiplice exponențial atunci când unitățile școlare care corespund profilului ZEP promovează implicit o cultură a non-performanței, în care țintele educaționale puțin ambițioase sunt justificate de situația de dezavantaj. A pleca la drum în implementarea unui sistem ZEP presupune, așadar, conștientizarea unor astfel de provocări și riscuri, precum și identificarea modalităților și resurselor de depășire a acestora.

13. Cum pot fi identificate sinergiile cu politicile MECT în aria asigurării șanselor egale la educație și asistenței elevilor în situație de risc?

Spre deosebire de perioada de desfășurare a primului proiect ZEP, experiența proiectului în unitățile din județul Călărași a indicat un grad ridicat de convergență cu alte programe și proiecte desfășurate la nivel național:

- **Program Phare Acces la educație pentru grupuri dezavantajate** – Este programul care se apropie foarte mult de logica de intervenție a ZEP, fiind focalizat pe prevenirea abandonului școlar, pe promovarea unor noi modalități de stimulare a copiilor pentru a finaliza învățământul obligatoriu și pe corecția abandonului școlar prin programe de tip *a doua șansă*. Printre activitățile comune ZEP și programul Phare se remarcă: programele de formare pentru cadrele didactice care lucrează cu populație majoritară roma (în mod deosebit cele care urmăresc teme din aria adaptării metodelor de predare, învățare și evaluare la nevoile elevilor și la specificul acestora); implicarea mediatorilor școlari în dezvoltarea parteneriatului școală-familie; elaborarea de materiale educaționale pentru cadre didactice și părinți; reabilitarea unităților școlare din comunitățile-țintă etc. De asemenea, programul Phare a contribuit la elaborarea strategiilor județene pentru îmbunătățirea accesului la educație pentru grupuri dezavantajate și a oferit sprijin Caselor Corpului Didactic pentru a elabora și furniza programe de formare în domeniul educației incluzive.
- **Programul pentru Învățământ Rural (Banca Mondială)** – Având ca obiectiv creșterea calității învățământului și a performanțelor elevilor care învață în mediul rural, acest program a propus o serie de intervenții apropiate de abordarea ZEP. În mod deosebit, activitățile de dezvoltare instituțională la nivel local și județean și activitățile de dezvoltare profesională a cadrelor didactice prin programe de formare continuă sunt convergente cu intervențiile din proiectele pilot ZEP. De asemenea, elaborarea de materiale educaționale

pentru elevi și pentru cadre didactice, promovarea abordării bazate pe proiect (componenta de grant-uri) și reabilitarea școlilor din comunitățile-țintă reprezintă elemente importante pentru unitățile de învățământ cu copii aflați în situație de dezavantaj socio-economic.

- **Programul Phare TVET Dezvoltarea învățământului profesional și tehnic** – Principalul punct de convergență al acestui program cu intervenția ZEP îl constituie preocuparea pentru creșterea șanselor elevilor în situație de dezavantaj socio-economic de a nu părăsi sistemul de educație fără o calificare. Proiectele pilot ZEP, până în prezent, s-au concentrat pe primii opt ani din învățământul obligatoriu, elevii din grupul țintă care și-au continuat studiile în învățământul profesional sau liceal ieșind din aria de intervenție a acestora. Programul Phare TVET a acordat o atenție specială acestei categorii de elevi și a dezvoltat un complex de activități pentru ca aceștia să obțină o calificare profesională, indispensabilă pe piața muncii.
- **Inițiative specifice ale Inspectoratelor Școlare sau altor autorități județene** – Aceste inițiative s-au dovedit deosebit de importante pentru asigurarea succesului implementării proiectului pilot ZEP și pentru ameliorarea accesului la servicii educaționale a unor grupuri dezavantajate de copii și tineri. Exemple de astfel de activități: organizarea unor școli de vară, programe de educație a părinților etc.

14. Ce resurse relevante pentru modelul ZEP sunt disponibile în prezent și cum pot fi acestea accesate?

Principalele resurse elaborate în cadrul proiectelor pilot, aflate la dispoziția unităților școlare și a factorilor de decizie sunt:

- Raportul *Evaluarea proiectului de extindere a intervenției ZEP în cinci unități pilot din județul Călărași* (2009);
- Ghidul *Sistemul ZEP în România* (2006);
- planuri-cadru, programe școlare și materiale pentru elevi adaptate grupurilor țintă ale proiectului;
- module de formare și alte resurse pentru actorii cheie în intervenția ZEP: profesori, părinți, reprezentanți ai echipei manageriale;
- instrumentele dezvoltate în cadrul proiectului (de exemplu, chestionarul privind identificarea elevilor în situație majoră de risc de abandon);
- articole, prezentări în presa locală/centrală.

Toate aceste resurse vor fi în curând disponibile într-o secțiune specială site-ului Institutului de Științe ale Educației (www.ise.ro), dedicată modelului ZEP de intervenție. o parte dintre resurse pot fi accesate și pe site-ul Reprezentanței UNICEF în România (www.unicef.ro).

De asemenea, echipa de cercetare a Institutului de Științe ale Educației (Departamentul Politici Educaționale), alături de cadrele didactice, părinții și reprezentanții echipelor manageriale implicate în activitățile ZEP desfășurate în unitățile școlare pilot din județele Giurgiu și Călărași, reprezintă persoane resursă care pot fi consultate în mod direct și pot împărtăși experiența specifică în diferite contexte educaționale și de formare.